

des de 1295 a la fi del segle següent.

El mot ha pres dialectalment i en les localitats formes fonètiques bastant varies, entre les quals predominen les variants d'*egua* en cat. occidental i val., d'*euga* en l'oriental, sobretot en el Nord, d'*ega* en ross., i d'*ego* a les Illes. Aquesta passa per ser general en el domini balear (de fet tinc nota de *saz égōs* a Soller, Vilafranca de Bonany, etc., *fontets d'adz égōs* cap a Ferrutx d'Artà); solament notem que el *DAG.* recull un cas de *les eugues* en un text sens dubte mallorquí de 1650. La forma reduïda *égō* no sols és general des de la mar fins al cim del Conflent, sinó que també és del Capcir (*égō* als Angles, *égō* a Formiguera, 1960), a tota l'Alta Cerdanya (Planès de la Pxa., Eina, Porta, Portè, i sobretot sento parlar molt d'*égōs* a Câldegues),¹ i segons *AlcM* fins i tot a Puigcerdà i a Martinet, cosa que bé pot ser, perquè vaig anotar *égō* a la Farga de Moles (límit Urgellet-Andorra, 1935; tanmateix *éyka* i *éggues* respectivament a Arcavell i a Aós a un costat i altre d'aquella vall).

La forma més popular en català oriental, amb transposició de la *y* engloba també el Vallespir: des de La Presta i el Tec *éygo*, entrant un xic fins a Vallmanya, però ja *Pla de l'az égōs* entre Bula d'Amunt i Glo-rianes, fins a la Roca d'Albera (1960). Més al Sud l'Alt i Baix Empordà (Còrrec de Salt-d'*éygo* a Torroella de Montgrí) i pel Gironès i el Maresme fins als afores de Barcelona: cap al NE. fins als límits de l'occidental: *éygos* a Fígols de les Mines, i fins a la vall de Lavansa encara vacillen entre *éyga* i *égya*.

En l'occidental pirinenc, on ja no es fa la transposició, té en canvi molta extensió la duplicació de la *g*: en l'ús oral *éggua* comença ja des del Segre: a Aós i a Guils del Cantó (1964) i així continua per tot el Pallars Sobirà, *éggua* amb *é* a Tor i a València d'Aneu, però més estesa hi està la *è* típica del Pallars Sobirà, a tots els altres pobles de Cardós i Vall Ferrera i a d'altres trossos de la Vall d'Aneu (a Son).

Hi ha també zones de transposició en cat. occ.: car *éyka* no és solament d'Arcavell sinó de dins d'Andorra (Alcover l'assenyala a Andorra la Vella, *BDLC* iv, 300; Krüger a la Maçana, *VKR* viii, 28). Forma de gran interès, perquè podria entendre's que en alguns punts la transposició de la *y* fou anterior a la sonorització de la -q- llatina, cosa que podria ser important per al judici del complicat i obscur problema fonètic estudiat en l'article *AIGUA*. Tanmateix cal tenir compte, car resta ambigu enfront d'altres interpretacions possibles. De tota manera l'àrea d'*éyka* s'estén profundament cap a Migjorn: al llarg del Segre, trobo l'*éyka* a Cabó i a Lloberola de Biosca, ja entrant per Segarra; i així arribem fins a *éyka* a les Borges Blanques (*BDLC* vi, 72) i a l'Albi (1935). En zones més occidentals hi ha la sorda però no la transposició: assenyala *ácu* a la vall d'Ager (Porcioles, *Folk. d. l. V. d'Ager*, p. 36), i a la Vall de Boí vacillen entre *ékkya* i *éggua* però sembla que és aquella la variant més antiga, almenys a Taüll, car anomenen l'*ékkya blánka* el gran i renomnat Tossal del Port

d'Erta (1953) per la congesta que el cobreix quasi sempre. Ja entrant a Ribagorça tornem a trobar una forma més general: *paz delz éues* entre Bono i Castanesa.

La transposició de *y* es produí també en alguna part de l'Alt Aragó; car si bé avui sentim *yégya* a Bielsa i a Plan de Gistau, lleigeixo *eugas* en un doc. de 1554 a l'ajuntament de Canfranc, i encara que en el context hi ha molt de gascó² literari jaccetà, això potser no ho era, car també hi veig *ycuguas* amb *y* en tres estatuts pastorals dels Ss. xvii i xviii (1966).

La forma pròpia del valencià sembla haver estat més o menys pertot *éya*, especialment en les terres més pastorals del Nord i de l'extrem Sud: Rossell, Vinaròs, Alcalà de Xivert, Tírig, Benafígols, Cabanes (1934, 1961), la *égya* a la Serratella. Hi ha un *Rebolcador dez éyes* dalt de les Serres de Castalla. Hi ha una variant amb *y*- que no sé si és pertot aragonesisme de pastors, car en part ha d'haver-se produït (o haver estat ajudada) per fonètica sintàctica (tal com la *era* passa a la *iera*): *Caminàs de les yéyes* sento a Càlig; també al Sud *Al de la yéya* a Crevillent; a Novelda em contesten la *yégya* si bé advertint-me que a Elx diuen la *égya* i en el terme és coneguda la *Káza la yéya* (1963). *AMALcover* assegura que a Benissa li van dir *éygya* (*BDLC* iv, 1909, 246; *AlcM*), però cal desconfiar d'aquesta forma (que tan valuosa fóra per al judici del problema d'*aigua*), car jo no vaig sentir cosa semblant en lloc.

El masculí *EQUUS* va ser reemplaçat per *CABALLUS* en totes les llengües romàniques, mot sens dubte importat de les estepes balto-eslaves pels sorotapes, mentre que *EQUA* es mantingué en totes les llengües romàniques, fr. ant. *ive*, roms. *iapā*, etc., almenys dialectalment (si bé desaparegué en francès modern, i a Itàlia avui ha desaparegut quasi pertot); repartició entre masculí i femení notable majorment perquè justament en els idiomes est-europeus el tipus *ko-bylka* i anàlegs (afí a *CABALLUS*) té encara més extensió per a la femella que per al mascle. Però és comprèn que el mot traginat d'Orient per hordes invasores predominés en l'animal més apte per al combat i el viatge, mentre que els pastors del Laci en el femení es mantingueren fidels a l'herència itàlica.

DERIV.: El guardià de les egües era lògic que s'anomenés *egüer*, que és com ho escríu, si fa no fa, Joan Rosselló de S. F. (*eguer: Manyoc de Fr. Ma.*, 128); però generalment això, passant per *euguer* o per *ogué* ha arribat a *oguer* (*BDLC* ix, 314; xiii, 13, 23): «ara estic fent de missatge y pastor y *oguer* dins Son Malferit», PdAPenya (*IdOr* i, 106); a Artà els *ogés* del bestiar duïen cap a Ferrutx les *egos* a beure a la Fonteta de llur nom (1960). Baixant-ho a la categoria d'adjectiu esdevingué apte per a fer d'epítet d'un mas: *Mas Iguéro (maziüéro o -iguéro)* a Castalla.

També s'havia dit *eguader* perquè mena l'*eguada* o ramat cavallí (nom que s'ha mantingut fins avui com a cognom *Aguader*, que alguns bàrbarament volien canviar en *Aiguader*!): una *Maria Euguedera* apareix en un doc. ross. de 1172 (*InuLC*, s. v. *egua*). La for-